

ЗА ПАДЕЖИТЕ В СЛОВАШКИЯ ЕЗИК ON THE GRAMMATICAL CASE SYSTEM IN THE SLOVAK LANGUAGE

Даниела Константинова, *Граматичната категория падеж (Българско-словашки паралели). Велико Търново: Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“, 2021, 256 с. ISBN 978-619-208-265-9*

През 2021 година фондът на българската езиковедска литература бе обогатен с монографията на Даниела Константинова *Граматичната категория падеж (Българско-словашки паралели)*. Авторката на този труд развива научните си интереси в няколко тематични области, част от които – граматика на словашкия език и иновативни методи на преподаването му като чужд, са пряко свързани с работата ѝ на преподавател във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. Даниела Константинова се концентрира върху анализа на граматичната категория *падеж* и нейните особености в словашкия език и в по-ранни свои изследвания, плод на които е излязлата през 2015 г. нейна книгата *Падежите в словашкия език (с оглед на преподаването им на българи)*, посрещната с изключителен интерес и одобрение от страна на студентската аудитория. Натрупаните познания, обширния емпиричен материал и богатият опит като преподавател по словашки език я мотивират да задълбочи търсенията си в тази област и да систематизира своите наблюдения в следващ научен труд – *Граматичната категория падеж (Българско-словашки паралели)*, впечатляващ с обхвата на използваната теоретична база, с ясната си и логична конструкция, с широкия спектър на приложената методология и богатството на илюстративния материал.

Монографията се състои от две глави с теоретично-описателен характер, шест глави, посветени на отделните падежи в словашкия език, приложение и библиография.

Първа глава представя основните концепции за граматичната категория *падеж*, обхванати в тяхното многообразие и разнопосочност, като се започне от интереса към категорията в древността и се стигне до съвременните теории за падежа в българското и в словашкото езикознание. Тази част от монографията, представлява богат източник на информация не само за българите, изучаващи словашки език, но и за всички, които проявяват интерес към граматичната категория *падеж*, тъй като в систематизиран и синтезиран вид в нея са представени фундаментални схващания и теории за същността на падежите – на В. Виноградов, Р. Якобсон, Л. Тениер, А. Вежбицка, Ч. Филмор и др. В този смисъл книгата може да бъде използвана и като значителен източник на библиографска информация, услужливо събрана на едно място и коректно резюмирана от авторката така, че да улесни проучванията на изследователите, които все още нямат натрупани достатъчно теоретични познания. Акцентът, разбира се, е поставен върху концепциите за падежите, наложили се в българското и в словашкото езикознание, обособени в две самостоятелни подчасти в рамките на първа глава. Не е пропуснат нито един от значимите трудове в тази област, като от схващанията на българските учени са представени само основните и са посочени по-ранни изследвания, посветени на проблематиката (Хр. Първев, Ив. Куцаров), в които може да бъде открита останалата литература по въпроса. Впечатление правят ясното, прецизно предаване на дефини-

циите, умението за синтезиране на съществената информация, широкият спектър на анализа, задълбоченото познаване и изчерпателно представяне на всички основни изследвания в областта.

Теоретичният характер на главата, посветена на схващанията за категорията *падеж*, е симбиотично свързан със следващата част на монографията, съдържаща практически насочено описание на падежната система в словашкия с оглед на усвояването ѝ от носители на български език. Приетите схващания – на Е. Любенова за многоаспектност на падежите и на М. Радичева за необходимост от съчетаване на семантика и синтаксис при обясняване на употребата на падежите, са възможно най-добрата база за представяне на съответната граматична категория на български като носители на език, в чието съвременно състояние се откриват само следи от падежна система. Важно достойнство на тази част от труда е съчетаването на добре осмислената теоретична база със съзнателно опростен изказ, който прави категорията *падеж* лесно разбираема за изучаващите синтетични езици, определяйки я като „*отношение на даден предмет (или лице) към други предмети (лица), действия, признаци*“ (с. 45 от монографията). Несъмнено авторката се е ръководила от разбирането си, че за носителите на български език е нужен специален подход при изучаването на езици с падежни системи, което предполага и създаването на учебна литература, съобразена с този подход. Монографията на *Грамматичната категория падеж (Българско-словашки паралели)* безспорно е отговор именно на нуждите от такава литература.

На всеки един от падежите в словашкия език (общо шест) е посветена отделна глава от книгата. Съвсем основателно и в съответствие със словашката (и не само) традиция на звателния падеж не е отделено специално място – решение, обосновано от схващането, че звателните форми не изразяват отношения между думите (тезата е доказана в множество словашки изследвания, описани в монографията). Напълно логично тези шест части на монографията са озаглавени с наименованията на съответните падежи и на български, и на словашки език, като по този начин, освен прецизност, улесняваща търсенето на конкретна информация от страна на читателя, се създава и речников елемент, позволяващ лесно боравене с терминологията, характерна за двете езиковедски традиции. Самата терминология е подбрана внимателно, така че да съответства на целите на изследването, а успоредяването на българските и словашките термини не само позволява на изучаващите езика да усвоят инструментариума на словашкото езикознание, но и дава възможност със специфичните характеристики на словашката падежна система да се запознаят и специалисти несловакисти.

Всяка от главите, посветени на отделните падежи, включва описание на техните диференциални и функционални особености, обособени графично (с цел улесняване на читателя) в отделни подчасти – характеристика и употреба. Графичното оформление всъщност изцяло е подчинено на идеята за улесняване на възприемането, което личи и в характерното за всяка глава обособяване на специална част, озаглавена „Запомнете“, където в синтезиран вид са представени онези специфики и употреби, които могат да създадат затруднения на усвояващите словашки език българи. Богатият и целенасочено подбран илюстративен материал, преведен на български език, също улеснява разбирането и запомнянето на падежните особености. Третата част на всяка от тези глави е посветена на формалното изразяване на падежите – таблично и описателно са представени склонителните образци на прилагателните, местоименията, числителните и съществителните имена, като последните са групирани по признака одушевеност – неодушевеност. На изключенията – като съществителни имена от чужд произход например – е отделено специално внимание, а за желаещите да задълбочат познанията си в областта са направени множество уместни препратки към актуални трудове на словашки учени, изследвали граматическата категория падеж (М. Олощяк, М. Соколова и др.). Ценни за изучаващите словашки език българи са и допълнителните информации, свързани с препоръки относно превода на съответните форми на български език (с. 143, с. 150), специфичната – основно фразеологична, употреба на някои форми (с. 118) или стиловата принадлежност на други (с. 98).

В края на монографията е поместено приложение, което от гледна точка на изучаващите езика е един от най-ценните елементи на книгата и със сигурност ще се превърне в настолно по-

магало за студентите словакисти, тъй като включва обобщаващи таблици за всички склонитбени образци. Със справочния си характер приложението безспорно е важен елемент на монографията, допълващ теоретичния анализ и завършващ логичната ѝ цялост.

Монографията на Даниела Константинова *Граматичната категория надеж (Българско-словашки паралели)* е значим източник на теоретични познания за всички, които изследват славянските езици и категорията *надеж* и ценно помагало за изучаващите словашки език българи.

Станка Бонова*

* Станка Бонова – доц. д-р, катедра „Славистика“, Филологически факултет, Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“, s.todorova@ts.uni-vt.bg.